

Nr 32.

Af herr **Nilsson** i Bonarp m. fl., om *skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande åtgärder i syfte att befrämja den nuvarande bondeklassens kvarblifvande vid jordbruket.*

Bland de genom Emigrationsutredningen utgifna arbeten är det särskildt två volymer, som enligt vårt förmenande äro förtjänta af den allra största uppmärksamhet, nämligen bilaga IX om »Torpare-, backstugu- och inhysesklasserna», samt bilaga X om »Bondeklassens undergräfvande». Vi förutsätta, att dessa utredningar såsom varande officiella äro för Riksdagens ledamöter bekanta och åtnöja oss därför i det följande med att hänvisa till dem, i stället för att belasta riksdagsprotokollet med citat. Den förstnämnda utredningen om torpare etc. har föranlett en Kungl. Maj:ts åtgärd, i det att en kommission nedsatts för att verkställa utredning om åtgärder, som kunna tjäna till att förbättra torparnes ställning. Ehuru vi anse denna fråga vara af allra yttersta vikt, skola vi därför icke här yttra oss därom, då det vore att föregripa en utredning och de förslag, som den sakkunniga kommissionen torde komma att framlägga angående torparne. Hvad backstugu- och inhysesklasserna beträffar, så torde hvarken kunna eller böra göras något för att bevara dessa klasser såsom sådana, utan åtgärder i stället böra vidtagas för att underlätta deras uppgående i andra samhällskategorier, och dithän syftar ju statens egnahemslånerörelse äfvensom de åtgärder, som vidtagits för upplåtelse af jord till småbruk och egna hem på statens domäner.

Man torde således kunna säga, att statsmakterna haft sin uppmärksamhet fäst på de utredningsresultat, som framlagts i Emigrationsutredningens bilaga IX, och att man torde ha rätt att hoppas, att i dessa afseenden kommer att göras hvad göras kan utöfver hvad som redan uträttats utan att något nytt initiativ af Riksdagen är behöfligt. Äfvenledes

Bihang till Riksd. Prot. 1911. 1 Saml. 2 Afd. 2 Band. 16 Häft. (Nr 32—33). 1

torde man kunna våga det påståendet, att statens egna hemslånerörelse och de åtgärder som vidtagits för att underlätta upplåtelse af jord på statens domäner — med de jämkningar och förbättringar, som äro påtänkta och under utredning — skola vara tillräckliga att bereda tillfälle åt dem af industriens arbetare, som önska återvända till jordbruket och äro därtill lämpliga. Att vi sålunda icke i nedanstående motivering och de förslag vi på grund af densamma komma att framlägga, beröra vare sig torparnes eller lönearbetarnes »jordfråga» beror icke på att vi underkänna betydelsen af att tillgång till jord beredes så många som möjligt, utan därpå, att vi anse nya initiativ i detta afseende obehöfliga, eftersom reformarbetet redan är i gång eller i alla händelser under utredning.

Däremot har Emigrationsutredningens ofvannämnda bilaga X om »Bondeklassens undergräfvande» ännu icke föranlett något som helst åtgörande, och det synes rent af som om den förtjänstfulla och från skilda håll med mycket bifall emottagna utredningen i detta afseende icke skulle komma att till någon som hälst åtgärd föranleda. Afsikten med det förslag vi här komma att framställa är hufvudsakligen att fästa Riksdagens och regeringens uppmärksamhet just på denna sak, »bondeklassens undergräfvande», som tyvärr icke blott är en boktitel utan en verklighet. Därjämte skulle vi också vilja fästa uppmärksamheten på en annan företeelse, som i analogi med den förutnämnda skulle kunna kallas »arrendatorsklassens undergräfvande».

De jordpolitiska syftemålen skulle i hufvudsak kunna sammanfattas sålunda:

1:o) Åstadkomma den i socialt och ekonomiskt hänseende lämpligaste jordfördelningen.

2:o) Skydda den nuvarande jordbrukarestammen från decimering genom emigration eller öfvergång till andra yrken.

3:o) Underlätta återgång till jordbruket för sådana arbetare som lämnat detsamma, men som äro villiga och lämpliga att åter ägna sig åt jordbruksnäringen.

Det lider intet tvifvel, att det förstnämnda målet är det viktigaste, ty ett lands välfärd i ekonomiskt och socialt afseende sammanhänger på det innerligaste med det sätt, hvarpå jorden är fördelad. Härvidlag måste man emellertid komma ihåg, att man icke kan eller får af teoretiska spekulationer låta locka sig att bortse från den historiskt kontinuerliga utvecklingen. Jordfördelningen låter icke våldsamt och godtyckligt ändra

sig i ett slag utan ödesdigra ekonomiska rubbningar. I alla händelser måste man dock klargöra för sig den normerande storlek, man skulle önska för de särskilda jordlotterna och söka leda utvecklingen mot detta mål. Vi behöfva säkerligen allt framgent både stora och små jordbruk; nästan från alla håll framhålles numera småbrukets öfvervägande betydelse, och däremot är intet att invända. Dock torde det böra erinras, att landets jordbruksekonomi af många skäl icke kan eller bör grundas hufvudsakligen på allt för små brukningsdelar, utan torde det medelstora bondejordbruket hädanefter som hittills böra vara det normerande i afseende på jordens fördelning. Oförmligt stora jordbruk böra i den utsträckning lämpligen ske kan styckas, men alltför små brukningsdelar, hvilkas ägare eller innehafvare icke skulle kunna därpå få sitt fullständiga uppehälle eller sysselsättning, böra icke blifva regel utan fastmera undantagsfall. Alltså: Ett så stort antal medelstora bondejordbruk som möjligt samt jordbrukslotter däröfver och därunder i den utsträckning som kan anses lämplig, detta bör, enligt vår mening, vara det mål, hvaråt statens jordpolitik bör inriktas.

I afseende på rangordningen för de två här ofvan nämnda jordpolitiska syftmålen 2:o) och 3:o) synas meningarne vara delade. Det synes oss vara ett faktum, att statsmakterna med de åtgärder som hittills vidtagits först och främst inriktat sin sträfvan på att befrämja återvändandet till jordbruket, och att, som ofvan framhållits, litet eller intet åtgjorts för att hindra den nuvarande bondeklassens undergräfvande. Huru viktigt det förra önskemålet än är, så är det, enligt vår mening, ännu viktigare att skapa sådana förhållanden, att den jordbrukareklass, som för närvarande är sysselsatt vid jordbruket, stannar kvar vid denna näring. För det första är det så, att den förnämsta förutsättningen för ett framgångsrikt bedrivande af jordbruket är kärlek till jorden, främst till den egna torfvan. Ett jordstykke är icke som en maskin, som den ena arbetaren lämnar och en annan arbetare öfvertager utan att maskinen behöfver lida därpå. Jorden kräfver ofantligt mycket mer af sin brukare, om den skall gifva hvad den kan gifva. Att jorden kan och får gå i arf från den ena generationen till den andra har därför en oerhörd betydelse — icke blott moraliskt utan rent ekonomiskt, både privatekonomiskt och nationalekonomiskt.

För det andra så fordrar jordbruket numera icke blott teoretiska kunskaper, som kunna inhämtas fort nog af enhvar normalt begåfvad, utan äfven praktiska och rent fysiska förutsättningar, som i de flesta fall endast finnas hos dem som äro uppfostrade vid jordbruket. Redan några års sysslande med annat arbete gör ofta en person oduglig till jordbrukare,

och det är endast ganska sällsynta undantagsfall, att en person, som icke alls i sin barndom eller ungdom arbetat inom jordbruket, visar sig ha håg och kraft och framförallt uthållighet att blifva en praktisk och duglig jordbrukare. På dessa grunder är det vår orubbliga öfvertygelse, att jordpolitiken först och främst bör gå ut på att bevara vid jorden den nuvarande jordbrukarestammen, alltså först och främst den nuvarande bondeklassen och dess söner och döttrar i den största möjliga utsträckning samt torpare och andra jordbruksarbetare och deras afkomlingar. Då håg och anlag oafvisligen drifva dem öfver till ett annat yrke, må det ju så vara, men de böra icke af förhållandena tvingas att lämna jordbruket.

På ofvan anförda grunder komma vi här att fästa oss hufvudsakligen vid den egentliga bondeklassen, både den själfägande och arrendatorsklassen. I förbigående torde dock böra nämnas, att enligt vår mening de torpare som så önska böra erhålla stöd för att sättas i tillfälle att friköpa torpen, hvilket i mycket stor utsträckning torde kunna ske genom ömse-sidig, frivillig öfverenskommelse mellan parterna, synnerligast om staten träder hjälpare och medlande emellan och det kommer att ingå i den allmänna uppfattningen, att en jordägare icke bör neka att på rimliga villkor öfverlåta torpen med äganderätt till innehafvarne; något expropriationsförfarande för ändamålet torde icke vara att tillråda, ty det kunde föranleda missbruk och skulle medföra betänkliga konsekvenser. Torparnes jordfråga är ju emellertid under utredning och lönearbetarnes torde bäst tillgodoses genom fortsatt utveckling af egnahemslånerörelsen. För att skydda den själfägande bondeklassen från decimering har däremot intet åtgjorts med undantag af Norrlandslagstiftningen om förbud för bolag att inköpa bondehemman, ett förbud hvars värde i antydda hänseende vi på bland annat de grunder, som framhållas i Emigrationsutredningen, anse omtvistligt. Till arrendatorernas fromma har genomförts en arrendelagstiftning, som visserligen medfört åtskilliga förbättringar, men som, åtminstone i ett viktigt afseende, är otillräcklig.

På grund af hvad ofvan anförts, framställa sig nu följande frågor:

1:o) Hotas den nuvarande bondeklassens bestånd?

2:o) Om så är, hvilka äro orsakerna därtill?

3:o) I hvad mån kan en utsträckning af Norrlandslagstiftningen till hela landet skydda bondeklassen?

Och slutligen:

4:o) Hvilka andra åtgärder kunna och böra vidtagas för att skydda bondeståndet?

I afseende på de tre första frågorna måste vi, för att undvika onödig vidlyftighet, nöja oss med en hänvisning till Emigrationsutredningens arbete, bil. X. Af detta arbete framgår otvetydigt, dels att emigrationen både till Amerika och till städerna och industrien till mycket stor del rekryteras af bondeklassens söner och döttrar och att ett »undergräfvande» således faktiskt äger rum, äfvensom att böndernas släktjord allt mera »mobiliserar», blir en handelsvara och går ur de gamla bondesläkternas händer. Vidare framgår att orsakerna till detta förhållande icke i nämnvärd grad äro att söka i bolagens jordförvärf, och att en utsträckning af Norrlands-lagen sålunda icke skulle träffa det ondas rot. Orsakerna till det anmärkta missförhållandet äro i stället att söka dels i själfva »tidsandan», som medför i mångt och mycket förändrade tänkesätt och mindre aktning för släkt-traditionerna, dels i upphäfvande af den gamla lagstiftningen — börds- och arfvejordslagarne — som befrämjade släktjordens bevarande inom slakten, dels i den »penninghushållning», som efterträdt gamla tiders »naturahushållning», och slutligen i den lika arfsrätten, som jämte omvandlingen af tänkesätten förorsakat, att vid arfskiften öfvertagaren af fädernetorfvän genom utbetalandet af medarfvningarnes arfslotter blir alltför hårdt skuldbelastad, så att i många fall ingen af arfvingarne kunnat eller velat öfvertaga jorden, som sålunda gått ur släktens ägo, hvarvid flertalet af släkt-medlemmarne emigrerat eller lämnat jordbruket för andra yrken.

Med den kännedom vi ha om förhållandena på landsbygden, måste vi till alla delar instämma i det resultat, hvartill Emigrationsutredningen kommit. Äro sålunda orsakerna till bondeklassens undergräfvande fastslagna, så är det långt ifrån lika lätt att anvisa utvägar för att upphäfva eller neutralisera dessa upplösande faktorer och sålunda utfinna vägar att råda bot mot det onda. »Tidsandan» låter sig ej med ett slag förändra, »penninghushållningen» är ett faktum, som man icke mer torde kunna komma ifrån, de gamla börds- och arfvejordslagarne kunna svårligen återupplifvas, och den lika arfsrätten vill man nog ännu mindre röra vid.

»Bondeklassens undergräfvande» är dock ett så allvarligt faktum, att det icke går an att utan vidare resignera inför detsamma. Alldeles hopplost vore det nog ej heller att söka finna utvägar ur svårigheterna. Vi ha oss bekant att den utländska lagstiftningen flerstädes beaktat saken, och om det uppdroges åt en eller flera på området bevandrade fackmän att verkställa en utredning om hvad som i antydde afseende möjligen skulle kunna göras, torde en dylik utredning kunna leda till resultat, som åtminstone i någon mån vore ägnade att trygga bondeklassens bestånd. Först

och främst borde då tagas i betraktande åtgärder, som kunde vara ägnade att underlätta släktjordens bibehållande inom bondesläkterna och därnäst åtgärder att stödja yngre bondesönens sträfvan att erhålla egen jord.

Det finnes i vårt land en ganska talrik bondeklass, som icke är själfägande utan innehar arrenderad jord. I vissa delar af landet förekomma stora gods med en massa underlydande arrendehemman och smärre gårdar. Emigrationsutredningen har icke särskildt sysselsatt sig med denna klass af jordbrukare, men det torde vara ett faktum, att undergräfvandet här vid lag fortgår i en större skala än i afseende på de själfägande. Arrendena byta ytterst ofta om innehafvare, den ene går och den andre kommer, och detta förhållande kan icke vara till fromma hvarken för arrendatorerna, för landet eller för jordägarne. Säkert är nog också, att många af dessa arrendatorers söner, uppledsna på de osäkra förhållandena, lämna jordbruket och emigrera eller öfvergå till andra yrken.

Vi anse visserligen, att det vore en fördel, att dessa oformligt stora gods styckades och arrendatorerna förvandlades till själfägande bönder; men utvecklingen går af sig själf därhän, och att förorda ett våldsamt påskyndande däraf medelst expropriationsåtgärder och dylikt vore ett ingripande i äganderätten, som vi, ej minst med hänsyn till konsekvenserna, icke vilja förorda. Däremot borde arrendatorerna beredas en så trygg ställning som kan tänkas utan ingripande i jordägarnes rätt. Den nuvarande arrendelagstiftningen är icke tillräcklig.

Då vår afsikt med denna motion är att få upp det jordbrukande folkets jordfråga i hela dess vidd till samtidig behandling och, om möjligt, lösning, vilja vi också framhålla, att om vårt förslag vinner beaktande och den utredning vi komma att begära blir verkställd, vore det också skäl att till den eller de personer, åt hvilka arbetet kan komma att uppdragas, öfverlämna den utredning och de förslag, som den nu arbetande torpkommissionen torde komma att framlägga. Vidare torde böra anmärkas, att, då vi afse att få till stånd en så vidt möjlig *allsidig* utredning i dessa frågor, vi anse det själfklart, att utredningen också skulle verkställa en undersökning om bolagens jordförvärf i södra och mellersta delarne af landet, hvarigenom ett önskemål, som flera gånger framställts i Riksdagen, skulle blifva tillgodosedt. Slutligen anse vi oss, för att förekomma en eventuell förebräelse, att vi endast tänkt på den jordbrukande klassens jordfråga och icke behjärtat utanför jordbruket sysselsatte arbetares önsknningar att erhålla jord och att kunna återvända till jordbruket, till hvad vi förut påpekat angående denna sak böra lägga en erinran, att, om

genom lämpliga åtgärder i den riktning vi antydtt, tillströmningen af jordbruksarbetare och bondesöner till städerna och till industrien afsevärdt kunde minskas, redan det skulle utgöra en den kraftigaste hjälp för utom jordbruket sysselsatte arbetare, i det att tillgången på arbete skulle bli större och lönerna lättare kunna hållas uppe.

Vi hafva fullt klart för oss, att de spörsmål vi här vidrört äro af synnerligen svårlöst art; men de samhällsintressen, som här äro i fråga, äro så stora, att åtgärder snarast möjligt böra vidtagas. Tydligt bör vara, att hela frågan bör helst lösas på en gång, då bondeklassens, torparnes och jordbrukets lönearbetares jordfrågor på det intimaste sammanhänga med hvarandra.

På grund af hvad ofvan anförts och med ytterligare hänvisning till Emigrationsutredningens bilaga IX och framför allt bilagan X, tillåta vi oss föreslå, att kammaren för sin del måtte besluta,

att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t på sätt som kan anses lämpligt måtte låta verkställa en utredning angående åtgärder som skulle kunna vidtagas i ändamål att befrämja den nuvarande bondeklassens kvarblifvande vid jordbruket och jordens bevarande i de gamla bondesläkternas ägo, äfvensom angående mera betryggande villkor för arrendatorer.

Vidare föreslå vi, för den händelse ofvanstående förslag vinner bifall, att kammaren i samma skrifvelse måtte hemställa,

att till den eller de personer, som kunna få ofvannämnda utredning sig anförtrödd, måtte till vidare behandling öfverlämnas de utredningar och förslag som torpkommissionen kan komma att framlägga, äfvensom att jordbrukets lönearbetares möjligheter att öfvergå till själfständiga jordbrukare blir föremål för utredning och förslag.

Stockholm den 24 januari 1911.

P. Nilsson,
Bonarp.

J. P. Jespersen.

Jöns Jönsson.

N. Åkesson.